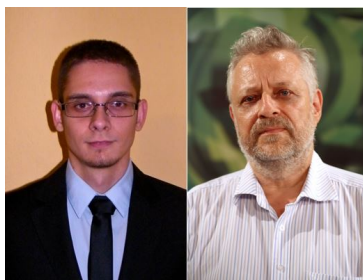

Mermeze György Gergő - Szabó József: A Déri Múzeum múzeumpedagógiai tevékenysége

A múzeumi kultúráközvetítés

A XXI. század elejére a múzeumok hagyományos hármas feladatrendszere (gyűjtés, konzerválás, kiállítás) megváltozott, kiegészült azzal a tevékenységgel, ami elsősorban a múzeumokban felhalmozott ismeretanyag közönséghez történő eljuttatását jelenti. Fontos lett az, hogy az információt olyan formában juttassák el a látogatókhoz, hogy az számukra feldolgozható és élményszerű legyen. Ebben a folyamatban szerepet játszott az a tény is, hogy az utóbbi időben jelentősen megváltozott a múzeumok és a helyi társadalom viszonya. A szakirodalomban egyre többször találkozunk azzal, hogy napjaink globalizálódó világában a múzeumok mind nagyobb szerepet vállalnak a lokális közösségek építésében és működtetésében, a lokális identitás erősítésében. Külföldi és hazai példák mutatják, hogy a múzeumok megpróbálják újra definiálni magukat, és egyre komolyabb szerepet vállalnak a lokális közösségek megszervezésében (Koltai 2011). A múzeumi kultúráközvetítési folyamatban új elemek is megfigyelhetők. Ezek közül ki kell emelnünk a családot, azokat a hétvégi programokat, ahol a pedagógiai tevékenység mellett fontos szerep jut az andragógia speciális módszereinek. Ugyanígy fontos a turizmussal szorosabb kapcsolat kiépítése, ami a látogatás során az aktív kulturális tanulást, az élményszerzést biztosítja. Mindezek mellett a helyi lakosság bevonása a múzeum által generált kulturális életbe szintén kiemelt szerephez jut. Kutatásunk egyik célja ezeknek a feladatellátásoknak a feltárása, elemzése, jelen esetben elsősorban a megújuló Déri Múzeumban, amely 2015. december elsejétől ismét várja látogatóit.

A szakemberek már az ezredfordulón rávilágítottak arra, hogy a múzeumok világszerte a kiállításokon és a kapcsolódó tevékenységeiken keresztül az egész életen át tartó oktatás, képzés, önképzés színhelyei és műhelyei. Intézményeik az egész országot behálózzák, így szolgáltatásaik, kiállításai lényegében mindenki számára hozzáférhetőek. A múzeumok szakmai vagy ismeretterjesztő előadássorozatokot szervezhetnek, a szakmai továbbképzések, a formális felnőttoktatás és a felnőttkori tanulás kiegészítő helyszínei is lehetnek. (Vásárhelyi 2000: 374.)

Ezen azonban ma már túlléptek a múzeumok. A kiállításokhoz kapcsolódó, illetve azokon túlmutató múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai és múzeumgerontológiai programok összeállítása lehet a megújulás egyik formája. A múzeumi paradigmaváltás lényege, hogy múzeumaink aktívabb szerepet töltsenek be a múzeumok közönségének a művelődésében, közösségfejlesztésében, kielégítve a dinamikus ütemben fokozódó önálló tanulási-közösségi igényeket és szükségleteket, amely egyidejűleg jelenti a személyiségfejlesztést, személyiségformálást. (Kurta 2012) Mindez szorosan kapcsolódik az autonóm tanulás kutatási tapasztalataihoz, ahol rámutattak a szerzők

többek között az egyes kompetenciák fejlesztésében az informális tanulás egyre nagyobb szerepére. (Forray – Juhász 2009: 17)

A hazai muzeológiában bekövetkezett változásokat a rendszerváltás után azok a muzeológus szakemberek kezdeményezték, akik nemzetközi tapasztalatokra tettek szert, s megtapasztalták más országokban a nyitottabb szisztémákban működő múzeumi gyakorlatot, a látogatóbarát múzeumi filozófia lényegét. (Kurta 2010)

Napjainkban a múzeumok számára az egyik legnagyobb kihívás az, hogy miként tudnak bekapcsolódni a technológia új megoldásait felvonultató információs folyamatokba, milyen lehetőségeket, eszközöket találnak arra, hogy a potenciális látogatóikat, közönségüket megszólítsák. Ehhez ma már elengedhetetlen követelmény a kiállítások mellett az olyan élményszerű információközvetítés, amibe beletartozik többek között a múzeumi ismeretszerzés helyszíni elektronikus eszközökkel történő támogatása, a virtuális tárlatlátogatás (legalább a figyelemfelhívás szintjén), a többféle eszközön is elérhető interaktív honlapok működtetése, speciális szakmai programok kidolgozása. Ezzel olyan edutainment programok állíthatók össze, amelyek a múzeumokban összegyűjtött értékeket az interneten keresztül applikációk és weblapok használatával mindenki számára elérhetővé teszi. Már Cseri Miklós is felhívta a figyelmet arra, hogy a kiállítások és a bennük lévő tárgyak primer megjelenési formájukban nem tudják közvetíteni azokat az információkat és üzeneteket, amelyeket megalkotójuk, a muzeológus szeretett volna átadni. Ezért szükséges az interpretáció, a magyarázat, a közönséggel való megismertetés. (Cseri 2002: 57)

Különösen fontos lehet múzeumpedagógiai szempontból az, hogy az így elérhető anyagokat a pedagógusok közvetlenül beépíthetik az oktatási programjukba, ezzel is segítve a tananyag jobb megértését, feldolgozását, hatékonyan össze tudják kötni a gyűjteményre és az ott felhalmozott tudásra alapozott informális és non-formális tanulási lehetőségeket az iskolai keretek között folytatott formális tanulással. A XXI. századi múzeumi kultúraközvetítés következő fontos feladata, hogy a múzeumokban megfelelően felkészült, a gyakorlati megoldásokat, információ átadási technológiákat ismerő szakemberek álljanak rendelkezésre. A múzeumi funkciók bővülésével, a kiállításokon túlmutató kultúraközvetítési módszerek változásával új ismeretek és új kompetenciák megszerzése szükséges. Különösen igaz ez akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a látogatók között egyre nagyobb számban találkozhatunk középkorú felnőttekkel, és a nyugdíjas látogatók száma is folyamatosan emelkedik. Az új közönségnek nyújtható szolgáltatásokhoz szükséges ismeretekkel a múzeumokban dolgozó szakemberek a hagyományos felsőoktatási képzésük keretében ritkán találkozhatnak. Ennek fő oka, hogy hiányoznak azok a kurzusok vagy szakok, szakirányok, ahol a múzeumokban folyó ismeretterjesztés specialitásai elsajátíthatók. Fontos szerepet játszhat az is, hogy nem igazán határolható körül, hogy melyik tudományterület oldaláról közelítsék a szakemberek a képzést, mivel a kultúraközvetítésnek ez a módja több tudományterület együttműködésének eredménye lehet. A felsőoktatási intézmények feladata, hogy az érdeklődő hallgatókat naprakész ismeretekkel lássák el. Megoldást jelenthet a már múzeumpedagógusként vagy múzeumi művelődésszervezőként dolgozó szakemberek továbbképzése.

A Déri múzeum kultúraközvetítő tevékenysége

Déri Frigyes 1920. október 18-án adományozta művelődéstörténetileg jelentős gyűjteményét a magyar államnak. Egyedüli megkötése az volt, hogy a gyűjteménynek Debrecenben építsenek

múzeumot. Azért esett Debrecenre a választása, mert itt járt egyetemre. Az egyetem hallgatói a tárgyak segítségével közvetlen tapasztalati ismereteket szerezhettek távoli kultúrákról, ez a gyűjtő tevékenységének új értelmet adott. Egyetemes művelődéstörténeti adományával a Debrecenben működő Városi Múzeum kiemelkedett a helytörténeti múzeumok sorából.

Koppay József: Déri Frigyes (1921)

Később felesége és testvére is értékes tárgyakat adományozott a múzeum számára. Déri György kárpát-medencei népművészeti gyűjteménye révén a Déri Múzeumot „második néprajzi múzeumként” is emlegetik.

A későbbi gyűjtéseknek és adományozásoknak köszönhetően a múzeum műtárgy-együttese felölel minden múzeumi szakágat. Érdekes helytörténeti dokumentumokkal, történetileg és esztétikailag jelentős képzőművészeti alkotásokkal, különleges iparművészeti tárgyakkal, ritkaságnak számító numizmatikai darabokkal és irodalomtörténeti jelentőségű kéziratokkal, nyomtatványokkal, a látogatók számára érdekes néprajzi tárgyakkal, európai hírű régészeti leletekkel és az élővilágot bemutató természettudományi gyűjteményi darabokkal várják a látogatókat.

A Déri Múzeum a Györgyi Dénes és Münnich Aladár tervezte mai épületében 1930-ban nyílt meg. A múzeum megálmodói igazán modern gondolkodókként olyan helynek szánták az épületet, „ahol ember és kultúra találkozik”. Ez is rávilágít arra, hogy a múzeumnak milyen fontos kultúra

közvetítő szerepet szántak már a múlt században felismerve a kiállításokban és az azokhoz kapcsolódó kiegészítő tevékenységekben rejlő kultúraközvetítői funkció kiemelkedő szerepét, ahol a múzeum célja az élmény és tanulás biztosítása. Az újra nyitás után a Déri Múzeumot ismét a város egyik legfontosabb közösségi terévé kívánják alakítani, ahol nemcsak kultúrák, hanem emberek is találkoznak.

2015. január előtt a Déri Múzeum volt a Hajdú-Bihar megyei Múzeumok Igazgatóságának vezető intézménye, irányítása alá tartozott a megye többi múzeuma. Januártól ez a rendszer megszűnt, a megye többi múzeumát átvették a helyi önkormányzatok. Mivel Debrecenben csak egy múzeum működtetésére és fenntartására van lehetőség állami finanszírozásból, ezért a városvezetés összevonta a város néhány kulturális intézményét.

Jelenleg a múzeum három tagintézményből áll:

- Déri Múzeum
- Modern Modern és Kortárs Művészeti Központ
- Debreceni Irodalom Háza (volt Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum)

A továbbiakban bemutatjuk a Déri Múzeumnak és tagintézményeinek a kultúraközvetítést érintő tevékenységeit. A részletes összeállítás a múzeumban dolgozó szakemberekkel készített interjúk alapján íródott, amiért külön köszönet minden résztvevőnek.

• **Állandó és időszakos kiállítások**

A Déri Múzeumot felújítási munkálatok miatt 2010-ben bezárták. 2012-ben újra megnyílt a múzeum, viszont azóta nem tudták újrászervezni az állandó kiállításokat. A felújítás ugyanis csak részlegesen valósult meg, a végleges átadás 2015. november 30-án történt meg.

A Déri Múzeum épületében jelenleg egy állandó kiállítás várja a látogatókat, ez pedig a Munkácsy kiállítás. A Trilógia egyedülálló látványosság, hiszen három igazán nagyméretű Munkácsy kép, a Krisztus Pilátus előtt, a Golgota és az Ecce Homo tekinthető meg együtt, különleges környezetben. A múzeum leglátogatottabb, nemzetközi hírű kiállítása különösen sok látogatót hozott a városba, amikor kiderült, hogy az egyik kép ismét elkerülhet Debrecenből. A látogatók fogadására a múzeum felkészült, magyar és idegennyelvű tárlatvezetéseket is tartottak. Az átalakítási munkálatok miatt azonban ezen kívül igazi látványosságot mutatni nem tudott a múzeum. Napjainkban a Munkácsy trilógiának ismét csak két darabja tekinthető meg Debrecenben, az Ecce Homo és a Krisztus Pilátus előtt, ami május 12-én került vissza Debrecenbe. Pákh Imre, Munkácsy Mihály Golgota című festményének tulajdonosa felajánlotta a Magyar Nemzeti Banknak az Értéktár Program keretében megvásárlásra a képet, azonban a vételárban nem sikerült megegyezni. A kulturális örökség védelméről szóló törvény alapján védetté nyilvánított képet viszont a tulajdonos nem tudta elszállítani, illetve eladni egy orosz üzletembernek. Ahhoz azonban joga volt, hogy a képet letakartassa, így a nagyközönség hosszú idő után csak néhány hónapig láthatta együtt a trilógiát, ma ismét csak két képet tekinthet meg. A felújítás egyik érdekes látványossága a Munkácsy képek speciális megvilágítása, ami miatt mindenki új szemszögből ismerheti meg a

műveket.

A tervek szerint 2015. decemberétől újra megnyitják a múzeum 2010. előtti állandó kiállításait. Ezek között szerepel festmény és grafikai kiállítás, régészeti kiállítás, Egyiptommal kapcsolatos kiállítás, Debrecen helytörténeti kiállítása, szamurájokról szóló kiállítás és fegyverkiállítás is.

A Déri Múzeum épületén kívül, de az ottani szakemberek közreműködésével egy másik tagintézményben, a Debreceni Irodalom Házában már megnyílt egy állandó kiállítás „Álmodó magyarok” címmel, ami a debreceni irodalmi életet mutatja be.

Az állandó kiállítások mellett természetesen megjelennek az időszakos kiállítások is a tagintézményekben. A Modem, ami ma már a Déri Múzeum tagintézménye, annak idején azért is épült, hogy a kortárs művészek számára nyújtson egyedülálló bemutatkozási lehetőséget. Ez a feladata az átalakulás után sem változott, az utóbbi hónapokban látogatható volt a Modem épületében az „Angyalszárnynon vigyed azt tovább” című kiállítás, ami Vadász Endre (1901-1944) képzőművészeti munkásságát hivatott bemutatni. Ennek a különlegessége, hogy bár több száz Vadász Endre mű – főleg festmény és grafika – van a múzeum gyűjteményében, korábban még sohasem voltak láthatóak egyben, egy kiállítás keretében.

Hasonló különleges és egyedi program volt „A megmozdult szótár – Weöres Sándor 100 éves” című kiállítást, amit márciusig lehetett látogatni, valamint az „Ékszerekbe álmodott gondolatok”, ami a Kós Károly Művészeti Szakközépiskola ötvös szakán tanuló diákok nemesfém és zománc ékszereit mutatja be. Ez utóbbi kiállítás önmagában is rávilágít arra, hogy a múzeum hogyan kapcsolódik be a helyi közösség életébe, hogyan támogatja a fiatalok alkotásainak eljuttatását a nagyközönséghez. Ezen keresztül a művészeti iskola hírnevét is öregbíti, felhívja a szülők és a fiatalok figyelmét a művészeteken keresztüli önmegvalósítás lehetőségire a középfokú oktatás keretei között.

• **A múzeum honlapja, kiadványai**

A múzeum honlapja a <http://www.derimuzeum.hu/> címen érhető el. A jó weboldal ma már elengedhetetlen egy múzeum életében, így a Déri Múzeum számára is. A nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a múzeumok egyre nagyobb figyelmet fordítanak az információ eljuttatásának erre a formájára. Programajánlókon, virtuális séták keretében jelzik az érdeklődők felé mindazt, amiért érdemes személyesen is ellátogatni a múzeumokba. Egyre fontosabbá válik a merchandising, mint arculat építő és átvivő elem, ami még jobban a múzeumra irányítja a figyelmet. Ennek keretében nemcsak a múzeum azonosító elemeivel, logójával jelölt termékekről lehet szó, hanem a meghatározó művek akár eredetihez hű, festővászonra nyomtatott változatainak kínálatáról is. A Déri Múzeum 2015. december 1-től új honlappal jelentkezett. A nemzetközi példák alapján sikerült egy olyan mozgalmas honlapot indítani, ahol a váltakozó képsorokon keresztül betekinthez a látogató a legérdekesebb kiállításokba. A legördülő menük informatívak, bár néhány esetben a mélységi tagolás, vagy az oldalak bontása, és a beépített widgate jobban támogatnák az érdeklődőket. Az indulás nehézségei a honlapon is megjelennek. Sok oldal még nincs feltöltve, és éppen a látványosabb, a nézőket jobban érdeklő mozgalmas információk hiányoznak.

Szintén érdekesek a weboldal technikai adatai. A javasolt böngésző Internet Explorer, a felbontás pedig 1024x768. A rankings.hu adatai szerint Magyarországon a Google Chrome és a Mozilla

Firefox a legnépszerűbb böngészők (35,43% és 29,03% használati arány a magyar internetezők körében), míg az Internet Explovert az internethasználók mindössze 11,82% használja. Bár a böngésző programok elvileg nem kellene, hogy eltérően kezeljék a megjelenítendő lapokat, a tapasztalat mást mutat. Ezért érdemes a gyakrabban használt programokhoz optimalizálni a fejlesztőknek. A Déri Múzeum új honlapján a régebben szokásos 4:3-as képarány helyett már a 16:9 arányt alkalmazzák HD (1920x1080) felbontással. Sikerült azt is megoldani, hogy a megújult honlap mobilbarát legyen, ami még több látogatót vonzhat.

A honlap felépítése, menürendszere és az egyes oldalak eltérő megjelenése, a ma elvárt HTML 5 formában jelenik meg. Az egyes menüpontokra kattintva még mindig eltérő design elemekkel találkozhatunk, amelyek informálnak ugyan, de a mai internetfogyasztó számára inkább zavaróak. Mindez azt mutatja, hogy a múzeum felújítása után fontos feladat lesz az információk tárházának a modernizálása mind tartalmi, mind formai szempontból.

• **Múzeumpedagógiai tevékenység**

Írásunk fő témája a Déri Múzeum múzeumpedagógiai tevékenysége. A most záruló, és hosszú ideig tartó felújítás, valamint az intézményrendszer átalakítása miatt kevés foglalkozásról tudtak beszámolni a múzeumpedagógiával foglalkozó dolgozók. Az előző időszakban a múzeumban és a Modemben is dolgoztak múzeumpedagógusok, akik többek között felnőttkori múzeumpedagógiával, múzeumi mediációval (mi múzeumandragógiaként jelölnénk) is foglalkoztak. Kiemelkedő volt a Modem múzeumpedagógiai tevékenysége. Az iskolákkal történt együttműködés során tartottak foglalkozásokat, de az egyik népszerű kezdeményezésük a vasárnap délelőttként tartott múzeumpedagógiai foglalkozás. Erre interneten keresztül lehetett jelentkezni, mert legfeljebb 20 főt tudtak fogadni. A foglalkozásokat az intézmény pedagógusai mellett neves művészek vezették, segítséget nyújtottak abban, hogy a 8-16 éves korosztály minél több ismeretet szerezzen az egyes művészeti ágakról. A résztvevők önálló alkotásokat is készítettek és vihetek haza, ami a szülőknek is fontos üzenetet hordozott. A program keresettség, sikere bizonyítja, hogy a szülők egy része érdeklődik a múzeumban folyó munka iránt, és igyekszik gyermekét is ösztönözni arra, hogy a múzeumok kiállításain keresztül ismerje meg a művészetekben rejlő szépséget. Az intézményrendszer átalakítása során ez a szolgáltatás ugyan megszűnt, ám az újbóli megnyitással várhatóan ismét elérhető lesz a fiatalok számára.

A Déri Múzeumban dolgozók minden állandó és időszakos kiállításához (valamint különleges alkalmakhoz kapcsolódóan, például nemzeti ünnepekkor) szerveznek múzeumpedagógiai foglalkozásokat. Mivel a Déri Múzeumban 2012 óta nem tudták újra megnyitni a kiállításokat, így komoly nehézségekbe ütköznek a múzeumpedagógusok. Új és rendkívül hatékony, a fiatalok számára igazi élményt jelentő elemként jelent meg, hogy korhű eszközökkel és ruhákkal látogatnak el az iskolákba, és rendhagyó történelemórákon segítik a tananyagok feldolgozását. Ezzel már a következő generációt készítik fel az aktív múzeumlátogatásra. Általánosságban elmondható, hogy a múzeumpedagógiai foglalkozások fő célcsoportja az általános iskolások, az épületen belüli eseményeknél főleg az alsó tagozatosok, valamint az óvodások. Kevésbé jelentős a középiskolás csoportok jelenléte a múzeumban. Ennek a csoportnak az elérésére új, számukra meghatározó élményeket nyújtó programokat kell kidolgozni, amiben jelentős szerepet kapnak a modern infokommunikációs eszközök.

Az óvodások és az alsó tagozatos iskolások számára az egyik érdekes program az „Irodalmi piknik”, aminek keretében Csokonai Vitéz Mihály költészetével, életével ismerkedhetnek meg a gyerekek játékos formában, speciális hangeffekkel kiegészítve a foglalkozást. A másik érdekes kezdeményezés a „Nálatok laknak-e állatok?” című esemény, aminek keretében a Nagyerdő élővilágába nyernek betekintést a szervezett csoportban érkező tanulók. Érdekes új program a „Mesterségem címe – festő”. A látogatókkal megbeszélik, hogy vajon miről lehet felismerni egy festőt, majd meg is keresik őt a kiállításon. Kipróbálják, milyen állva festeni, vagy épp modellt ülni. Végül a csendéletek kapcsán színekről és formákról beszélgetnek.

A felső tagozatosok érdeklődését is próbálják felkelteni a tanulmányokhoz kapcsolódó, azokat kiegészítő foglalkozásokkal. Ezek közé tartozik az „Élet-Kép”, ahol az életképek szerepét nemzeti festészetünk egészének kialakulásában, hiszen a nép életének képi formában történő megjelenítése kiindulópontja lett a történeti festészetünknek. A foglalkozás során az életképek mindkét típusával, a népi-falusi, és a polgári-városi életkép-festészettel is foglalkoznak. A másik ilyen program „A fenntartható Nagyerdő” ahol a foglalkozás során a résztvevők a debreceni Nagyerdő történetével ismerkednek meg. A foglalkozás során póló feliratot, grafikát terveznek, amivel a város lakóinak figyelmét felkelthetik a Nagyerdő védelmére. Az „Irodalom 3D-ben” Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály botanikai tevékenységébe nyerhetnek betekintést, és abba is, hogy hogyan jelenik meg a kert az irodalomban és az irodalom a kertben.

A középiskolások már nehezebben érhetők el. Érdeklődésükre tarthat számot az „Egy kép, egy történet” program, aminek keretében az informális és a közösségi tanulás elemeit felhasználva próbálják feltárni a képek születésének hátterét. Emellett számukra is működik a Nagyerdőt, illetve Csokonai munkásságát bemutató foglalkozás.

A múzeumpedagógiai foglalkozásokról általában elmondható, hogy minden kiállításhoz az azt bemutató rendezvényeket, órákat szerveznek. Kézműves tevékenység főleg az alsó tagozatosok számára szinte minden kiállításhoz kapcsolódik, emellett a tárlatvezetéseket és családi napokat is szerveznek. A múzeum szakemberei minden foglalkozáshoz pedagógiai programot állítottak össze. A csoportok az iskolákból érkeznek előzetes egyeztetés után. Az iskolai pedagógusokkal történt megbeszélés szerint a foglalkozás első része a ráhangolódást segítő játék vagy érdekes történet. Ezt követi a témához kapcsolódó információk bemutatása a kiállításon található képek és tárgyak segítségével. Minden esetben fontos olyan új információk nyújtása, ami felkelti a fiatalok érdeklődését. Erre a múzeum pedagógusai mindig felkészülnek az iskoláktól kapott információk alapján. Az órák végén játékos formában átismétlik a tanultakat. Amennyiben kézműves foglalkozás is volt, akkor a gyerekek az alkotásokat magukkal vihetik, otthon is megmutathatják. A város iskoláival egyeztetve szinte minden iskola tanulói eljutnak a múzeumba, és ez folyamatos terhelést jelent a három múzeumpedagógusnak. Az iskoláktól kapott visszajelzések szerint nagyon fontos, hogy a tanórákon kívül a múzeumi környezetben jussanak élményekkel teli ismeretekhez a fiatalok. A felújítás után az egyes témakörökben akár heti 2-3 csoport fogadására is kész lehet a múzeum.

A családi programokhoz konkrét példaként említhetjük „A megmozdult szótár – Weöres Sándor 100 éves” kiállítást. Ez egy vándorkiállítás, ami a Petőfi Irodalmi Múzeumhoz kapcsolódik. A foglalkozások alkalmával interaktív játékokon keresztül ismerhették meg elsősorban az alsó tagozatos gyerekek a kiállítást. A nagyközönség felé is érdekes eseményeket szerveztek, tárlatvezetés keretében ismertették a műveket, valamint a nem szervezett csoportokban érkezők számára három családi napot is szerveztek szombatonként. Ezek mellett hirdették még egy

rajzpályázatot is „Suttog a fenyves” címmel, ahol az általános iskolások illusztrálhatták a költő karácsonyi verseit. A beküldött műveket kiállították, így az egész családot sikerült a múzeumba invitálni.

A korábban említett Vadász Endre kiállításához különböző témakörökben rendeztek múzeumpedagógiai foglalkozást: néprajzi foglalkozást, cirkusszal kapcsolatos foglalkozást, a halált feldolgozó foglalkozást és grafikai témájú foglalkozást különböző korcsoportok számára. A Vadász Endre életművét bemutató kiállítás számos programjainak egyike volt a Debreceni Zsidó Hitközséggel közösen szervezett városi séták-sorozata, melyen Fodor Éva művészettörténész tartott vezetést az érdeklődők számára. Hangsúlyozta, hogy Vadász debreceni éve során a zsidó kulturális hagyomány és életmód mellett megismerte a város sokszínű kulturális értékeit felmutató, sokféle identitású közösségét, amellyé Trianon után Debrecen vált, és ebben az izgalmas szellemi közegben lelt otthonra a művész. Érdekes tárlatvezetést tartott még Szoboszlai Lilla kurátor, valamint Fahidi Éva holokauszt túlélő. Ezek az események is mutatják, hogy megfelelő programokkal a helyi értékek bemutatásával milyen meghatározó erővel tud bekapcsolódni a múzeum a város kulturális életébe.

Korábban fontos rendezvényünk volt a nyári tábor, amit a Modemmel közösen szerveztek, de a felújítással és az összevonással megszűnt ez a lehetőség is. A megújulás után várhatóan visszatérnek ezek az egyedülálló művészeti alkotótáborok, ahol a fiatalok a múzeum hármaskörébe is betekintést nyerhetnek. Ilyen egyedi lehetőség lehet a Hajdúsági Múzeum mintájára szervezhető régészeti tábor, ahol a 10-16 éves korosztály valódi feltárási munkákban vehet részt, amivel igazi, akár a további életüket is meghatározó élményeket szerezhetnek.

- **Speciális célcsoportok**

Az intézményben nagy hangsúlyt fektetnek a speciális célcsoportok, elsősorban a fogyatékkal élők múzeumpedagógiai foglalkozásaira. Ehhez a pedagógusok egyedi programokat dolgoztak ki. A fejlesztés egyik eredménye, hogy a mozgássérültek számára akadálymentesítették a múzeumot, így ők is részesei lehetnek a múzeumi programoknak, de számukra külön foglalkozásokat is tartanak majd.

Az egyik fontos célcsoportba a látássérültek tartoznak. Számukra külön foglalkozásokat szerveznek, ahol a kiállított tárgyak másolatait tapinthatják meg, illetve bizonyos esetekben akár az eredeti műtárgyat is megfoghatják, természetesen az erre a célra szolgáló kesztyű viselésével. Eközben pedig egy múzeumpedagógus vagy muzeológus olyan előadást tart az adott kiállításról, a konkrét tárgyról, ami a sérültek számára is élményt és új ismereteket jelenthet. A részleges látássérültek számára nagyítókkal készülnek, így ők is tudják élvezni a múzeumi programokat.

Az egyik pályázatuk keretében – amely jelenleg a megvalósítási időszakában tart – más fogyatékkal élők számára egyedülálló speciális halló, szagló és tapogató napokat szerveznek. Ehhez a múzeumpedagógiai módszerek kidolgozása is megtörtént.

- **Múzeumok Éjszakája**

A Múzeumok Éjszakája programsorozatban minden évben részt vesz a Déri Múzeum. Ez azért különleges az intézmény számára, mert teljesen más jellegű programokat kell megvalósítani, teljesen más felfogásban. Ezen a napon rengetegen látogatnak el a múzeumba, akik számára igazi élményt nyújtó, egyedülálló múzeumpedagógiai/múzeumandragógiai foglalkozást kell szervezni. A múzeumpedagógus szerint az ideális foglalkozás erre az eseményre olyan, ami könnyen megvalósítható, az előkészületekkel sem kell sok időt tölteni és nagy tömeg vehet részt benne. A tavalyi évben például egy nyomozós játékot találtak ki, ami különböző rejtvényeket tartalmazott, aminek a megfejtéseit a múzeum kiállításain kellett megkeresni. Másik példa ilyen programra a múzeumi kvíz, amely alkalmával a helyes megfejtők között értékes ajándékokat soroltak ki. Emellett természetesen minden alkalommal kézműves tevékenységet is szerveznek elsősorban a gyerekek számára, ez elengedhetetlen része a múzeumpedagógiai foglalkozásnak. Továbbá népszerű program még a mesefelolvasás, ahol a meséket mindig az adott program témájához választják ki.

A Múzeumok Éjszakájáról általánosságban elmondható, hogy különböző korosztályok látogatnak el ezekre a programokra, főleg mióta a média is felhívja a figyelmet erre az eseményre. Meglátásunk szerint ezt a helyzetet nem tudják megfelelően kezelni a Déri Múzeumban. A programok célcsoportja egyértelműen a gyerekek, a család, külön a felnőttek számára nincs szervezett foglalkozás. Többek között a kifejezetten a felnőtteknek szóló programok hiánya miatt a felnőttek részvétele a Múzeumok Éjszakájának elsősorban a gyerekek korától és a nekik szóló programok előzetes hirdetésétől függ. Például ha egy óvodás gyerekekkel mennek el a szülők, akkor együtt alkotnak a kézműves foglalkozásokon, ha már általános iskola felső tagozatába járó érkezik, akkor inkább egyedül alkot, még akkor is, ha a szüleivel érkezik. Gyakran előfordul az is, hogy a szülők külön keresnek maguknak lehetőséget arra, hogy részt vehessenek ilyen foglalkozásokon, de ez esetleges és spontán történik. Általánosan bevett szokás, hogy a kézműves foglalkozások ideje alatt a szülők tárlatvezetésen vannak, azonban ez sem tekinthető kifejezetten a felnőtteket lekötő, élményeket nyújtó megoldásnak.

• **Felnőtteknek szóló múzeumpedagógiai tevékenység**

A Déri Múzeumban rendszeresen tartanak múzeumpedagógiai foglalkozásokat, amiken alkalmanként a felnőttek is részt vesznek, azonban kifejezetten múzeumandragógiai foglalkozásokat eddig még nem szerveztek. Az utóbbi időben a Weöres Sándor kiállításon a családokat célzó múzeumpedagógiai foglalkozásokon a felnőttek számára külön feladatokat találtak ki, ezen túl azonban nem foglalkoznak ezzel a célcsoporttal.

Egyetlen kivételként említhető az a felnőtteknek szánt múzeumpedagógiai program, ami a botanizáló Debreceni Kör munkássága köré szerveződik. Programjaikat havi rendszerességgel szervezik tagjaik és a kívülről állók számára. Érdekes, hogy hiába jeleztük, hogy ez a mi megfogalmazásunk szerint múzeumandragógia, a honlapon továbbra is felnőtteknek szóló múzeumpedagógiaként említik.

A múzeumpedagógusok elmondása szerint továbbra is elsődlegesen a családok a célcsoport, most tervezik egy nagyimúzeum létrehozását, ahol a nagyszülők és az unokák együtt vehetnek részt különböző foglalkozásokon. Ezeknek az eseményeknek a célja a generációk közötti szakadék áthidalása lenne. A tervek szerint úgy nézne ki egy ilyen foglalkozás, hogy a nagyszülők megmutatják, megtanítják az unokáknak az egyes kézműves tevékenységeket, azután egy

feladatot kell megoldania mind a két generációnak külön-külön. A múzeum dolgozói már elkezdtek felvenni a kapcsolatot a nyugdíjasokkal egy szervezeten keresztül.

A tervezett nagyimúzeumot leszámítva nincs konkrét tervük múzeumandragógiai foglalkozásra, azonban ezt sem tekinthetjük kifejezetten felnőttek számára szóló programnak, inkább családi programok egyfajta speciális alternatívájaként értelmezhető.

Korábban a Modemben működtek különböző programok, amelyek kifejezetten felnőtteknek szóltak, azonban ezek nem mindig kötődtek kiállításokhoz. Ilyen volt a Fűszer-Csemege, ami egy zenei program volt, vagy a Modem Filmklub, ahol művészfilmeket mutattak be, utána pedig egy moderátor segítségével lehetőség volt beszélgetni ezekről. A kiállításokhoz kapcsoltan rendszeresen szerveztek olyan tárlatvezetéseket, amelyeken prominens, a művészetek világában is elismert személyek kalauzolták a látogatókat. A három tagintézmény egybeolvasztása után, elsősorban a felújítási munkák megfelelő elvégzése miatt ezek a kifejezetten felnőtteknek szánt programok megszűntek.

Új lehetőségek a múzeumi kultúráközvetítésben

A Déri Múzeum példáján keresztül bemutathatjuk azt is, hogy a múzeumi kultúráközvetítésben a kiállítások mellett milyen új lehetőségekkel találkozhatunk. A Déri Múzeumban nincs olyan foglalkozás, amit egyértelműen a múzeumandragógia körébe sorolhatnánk, és a közeljövőben erre vonatkozó tervek sincsenek, ezért viszonylag egyszerű néhány olyan fejlesztési javaslatot megfogalmazni a múzeum számára, ami más intézményeknek is hasznos lehet.

Az egyik legfontosabb részterület a múzeum weboldalának továbbfejlesztése lenne. A megjelenésnek egységesnek kellene lennie, illetve gondoskodni kell arról, hogy a tartalom mindig friss legyen. A honlapot olyan fejlesztőknek és múzeumi szakembereknek kell összeállítani, akik áttekintették a népszerű múzeumok honlapjait, és a közönség igényeinek megfelelő anyagot tudnak készíteni.

Másik fontos kérdés a Modem helyzete az új rendszerben. Úgy gondoljuk, a Modem korábbi programjai (különböző kiállítások, Fűszer-Csemege, Modem Filmklub) sikeresek voltak, folyamatosan vonzották a fiatalokat és a felnőtt látogatókat, a város értelmiségét. Fontos lenne ezeknek a programoknak az újraélesztése és továbbfejlesztése. Ehhez azonban nem elég a jelenleg dolgozó három múzeumpedagógus, akik mostani feladataikkal is igen leterheltek.

Az élményszerűség érdekében érdemes a múzeumi klasszikus, a kiállításokra koncentráló kultúráközvetítést olyan eseményekkel összekapcsolni, ami vonzza a látogatókat. Az egyik ilyen lehetőség a gasztronómiai érdekességek bevonása. Új elgondolás lehet a borkóstolóval egybekötött tárlatvezetés minden állandó és időszakos kiállítás esetén. Várhatóan ez a program a fiatal felnőttektől az időskorúakig minden felnőtt korosztályt különlegességével becsábítana a múzeumba. A felnőttek a művelődésen túl ismerkedhetnek egymással, esetleg speciális program keretében akár párkeresési céllal is lehet ilyen jellegű programot szervezni. A lehetőségek száma végtelen, a lényeg, hogy a potenciális közönség igényeinek megfelelő rendezvényi kombinációk jöjjenek létre.

Főleg az állandó kiállításokhoz kiemelt feladat lehet a modern eszközök segítségével a kiterjesztett valóság alkalmazások fejlesztése. A mobil eszközök (okostelefon, tablet) használata egyre jobban

terjed, és nem csak a fiatalabb korosztály körében. Ezek használatával akár a közönséget látogató specifikusan is lehet plusz információhoz, élményhez juttatni. Ilyenek lehetnek a kiegészítő ismeretek, videók, hangzó anyagok, 3d grafikák, stb. Ehhez szorosan kapcsolódva ma más szinte elvárás a mobil eszközökre fejlesztett múzeum applikáció, amit alapvetően ingyenesen lehet letölteni mind az androidos, mind az IOS eszközökre, és ami olyan fontos információkat tartalmazna a múzeumból, mint például nyitvatartási idő, jegyárak stb. Sőt ezen keresztül az egyes programokra előre be lehet jelentkezni, illetve belépőt váltani. Emellett az egyes kiállításokról rövid kedvcsinálót lehet olvasni, néhány kifejezetten érdekes információt a kiállított tárgyakról. Ezen felül egy in-app-purchase rendszerben érdemes egy audio guide-ot készíteni az összes kiállításához, aminek egy része lehet ingyenes, a kifejezetten különleges tartalmakat pedig a közönség számára elfogadható alacsony áron célszerű biztosítani. Ennek az előnye a hagyományos audio guide-hoz képest, hogy itt csak a keretprogram elkészítését és a hanganyagok felvételét kell finanszírozni, magát az audio guide-ot lejátszó eszközt a látogató hozza magával. Egy ilyen applikáció hasznos lehet abban is, hogy felhívja a figyelmet a merchandising termékekre és szolgáltatásokra.

Összegzés

Írásunkban áttekintettük a múzeumi kultúrák közvetítés változását az elmúlt évtizedben. Röviden, a teljesség igénye nélkül bemutattuk a Déri Múzeum tevékenységét, a legfontosabb változásokat. A konkrét múzeumból alapul véve rávilágítottunk arra, hogy a múzeumoknak fontos szerepük van a helyi társadalom működésében, felhívtuk a figyelmet arra, hogy a pedagógiai munka mellett egyre fontosabbá válik a felnőttek számára is megfelelő programok szervezése. Ezzel betöltheti a múzeum a Déri Frigyes által egykor megálmodott kulturális központként is megfogalmazott szerepét, ami segíti a helyi közösségek értékeinek megőrzését és megismertetését. Felhívtuk a figyelmet arra is, hogy a változó környezetben kiemelt feladat jut a humánerőforrás fejlesztésére, a múzeumpedagógia mellett a múzeumandragógiai és rendezvényszervezői ismeretek elsajátítására. A felnőtt célcsoport ugyanis tapasztalataink szerint jelenleg kiaknázatlan lehetőség a múzeumok számára, inkább csak a gyerekek mellett szerepelnek kísérőként. Külön érdemes odafigyelni az idősekre, mivel nekik lenne idejük a múzeumlátogatásra, és ezek a foglalkozások segíthetnének többek között az elmagányosodás megakadályozásában.

Vizsgálataink azt mutatják, hogy az elmúlt években a társadalom jelentős változásokon esett át. Ennek egyik érintettje a múzeum, és természetesen a látogató közönség. Jelentősen változott a finanszírozás, és a társadalmi elvárások is több szinten jelentkeztek. A múzeum és más kultúrák közvetítő intézmények hasznát a társadalom, a szűkebb környezet, közösség szolgálata olyan módszerekkel, amelyek speciális és egyedi ismeretekre, azok hasznosítására építenek, és sok esetben támogatják az életminőség javításához szükséges új információk megszerzését. A múzeumi kultúrák közvetítés egyik fő feladataként érdemes megjelölni azt, hogy a kulturális intézmények, így a múzeum fenntartása a társadalom és az azt alkotó polgárok számára egyaránt hosszú távú és magas szintű (pénzzel, közvetlen napi bevétellel nem igazán mérhető) befektetés.

Felhasznált irodalom:

- A Déri Múzeum honlapja: http://www.derimuzeum.hu/deri/deri_nyito.html (2015.05.09. 21:39)
- Cseri, Miklós: (2002): A múzeumpedagógia helye és szerepe a magyar múzeumokban. In: Kovács, Judit (szerk.) Múzeumok a „köz művelődéséért” Nemzetközi Múzeumpedagógiai Konferencia. Budapest, 1999. október 25–27. Budapest, 57. p
- Durkó, Mátyás – Szabó, József (1999): Az ezredforduló kihívása: az integráló andragógia. Magyar Pedagógia, 1999. 3. szám.
- Forray R., Katalin – Juhász, Erika (2008): Az autonóm tanulás és az oktatás rendszere. In: Új Pedagógiai Szemle, 58. évf. 3. szám, 62-68. p.
- Forray R., Katalin – Juhász, Erika (2009): A felnőttkori autonóm tanulás és tudáskorrekció elköteleződés. In: Nonformális – informális – autonóm tanulás. Szerk.: Forray R., Katalin – Juhász, Erika. Debrecen, Egyetemi Kiadó
- Koltai, Zsuzsa (2011): A múzeumi kultúraközvetítés változó világa. Iskolakultúra, Veszprém.
- Koltai, Dénes, - Koltai, Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés. In: Tudásmenedzsment, 6/1. 78. p.
- Kurta, Mihály (2010): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúraközvetítésben. 30–40. p. In: Káldy, Mária, Kriston Vízi, József, Kurta, Mihály és Szabó, József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadása, Miskolc –Szentendre. 23–54.
- Kurta, Mihály (2012): Az andragógia a kulturális életben és a muzeológiában. SZÍN 17. évf. 2. szám. p. 78
- Vásárhelyi, Tamás (2002): Múzeumok felnőttoktatási tevékenysége. In: Benedek, András, Csoma, Gyula és Harangi, László (szerk.): Felnőttoktatási és -képzési lexikon. Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság-OKI Kiadó-Szaktudás Kiadó Ház. 374.p.